

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ОРЫС ТІЛІНІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Орымхан Н.С

Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы, магистр Оразбекова Р.С
Ыбырай Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық университеті
nurzhygynorymkhan@gmail.com
Арқалық қ.

Қазіргі жаһандану дәуірінде әлем елдері тіл саясатына ерекше мән беріп отыр. Себебі тіл - тек қарым-қатынас құралы ғана емес, ол ұлттың мәдениеті, тарихы және рухани болмысы сақталатын ең негізгі құндылықтардың бірі. Қазақстан үшін тіл мәселесі ерекше маңызға ие, өйткені еліміз көпұлтты, көптілді мемлекет болып қалыптасқан. Осы жағдайда қазақ тілі - мемлекеттік тіл ретінде мемлекеттің бірлігін нығайтатын басты фактор, ал орыс тілі - халықаралық қатынас тілі ретінде ғылым, ақпарат және іскерлік байланыстарда кең қолданылады. Қоғамдағы әлеуметтік, экономикалық және мәдени өзгерістер екі тілдің де маңызын арттыра түсуде. Бүгінгі күні мемлекеттік мекемелерде, білім беру орындарында, бұқаралық ақпарат құралдарында қазақ және орыс тілдерінің қатар қолданылуы - еліміздегі тілдік ахуалдың өзіндік ерекшелігі. Бұл жағдай екі тілдің өзектілігін, яғни қоғам үшін қажеттілігін дәлелдейді. Қазақ тілінің өзектілігі ең алдымен оның мемлекеттік мәртебесімен және ұлттық болмысты сақтаудағы рөлімен байланысты. Мемлекет қазақ тілінің қолдану аясын кеңейтуге бағытталған заңдар мен бағдарламаларды жүзеге асырып келеді. Сонымен қатар, жастар арасында қазақ тілінде білім алуға, тілдік мәдениетті дамытуға деген қызығушылық артып келеді. [1, 178]

Ал орыс тілінің өзектілігі - оның халықаралық деңгейде мойындалған тіл болуы. Орыс тілі арқылы ғылым, техника, бизнес, медициналық әдебиеттерге қол жеткізу жеңіл. Қазақстандағы көптеген салаларда орыс тілі әлі де негізгі ақпарат көзі болып отыр. Бұл оны еліміз үшін маңызды тілдердің біріне айналдырады. Осылайша, қазіргі таңда қазақ және орыс тілдері бір-біріне бәсекелес емес, керісінше қоғамның әр саласында бірін-бірі толықтыратын маңызды тілдер ретінде қарастырылады. Сондықтан осы екі тілдің бүгінгі таңдағы орны мен маңызын талдау - қоғам, білім беру жүйесі және жастар үшін өзекті тақырып. Қазіргі заманда бәсекеге қабілетті болу үшін адам бірнеше тіл білуі керек деген түсінік қалыптасқан. Осы жағынан қарағанда қазақ және орыс тілдерін қатар меңгеру - Қазақстан жастары үшін үлкен артықшылық. Екі тілді еркін меңгерген адам ақпаратты еркін қабылдап, кәсіби ортада да, қоғамдық өмірде де өз орнын таба алады. Сонымен қатар, екі тілде сөйлейтін қоғамда тілдік толеранттылық, мәдени ашықтық және түрлі этностар арасындағы түсіністік арта түседі. Қазақ тілінің бүгінгі қоғамдағы өзектілігі - ғасырлар бойғы күрестен, ұлттық сана өсімінен және тәуелсіздікпен бірге келген тарихи мүмкіндіктерден туындаған шынайылық. Бұрын тіл тағдыры үшін аландап, оның жоғалып кету қаупін сезінген кезеңдер тарихта болғанымен, бүгінгі таңда қазақ тілі жаңа деңгейге көтеріліп, қоғамның барлық саласында айтарлықтай маңызды орынға ие болып отыр. [2]

Қазақ тілінің өзектілігі, ең алдымен, оның мемлекеттік тіл ретіндегі рөлімен анықталады. Мемлекеттік тіл - жай статус емес, ол елдің саяси, рухани және мәдени тәуелсіздігінің басты көрсеткіші. Қазақ тілін меңгеру - әр азаматтың өз мемлекетіне, өз еліне деген құрметінің белгісі. Соңғы жылдары мемлекеттік мекемелерде, білім беру ұйымдарында, қоғамдық орындарда қазақ тілінің қолданылу ауқымы біршама артып келеді. Әсіресе, жастардың қазақ тіліне деген қызығушылығының күшеюі - тілдің болашағы үшін үлкен үміт. [3, 207]

Бүгінгі таңда қазақ тілінің ақпараттық кеңістіктегі орны да нығайып келеді. Теледидар, радио, газет-журналдар, интернет порталдары қазақ тілінде сапалы контент ұсынып, заман талабына сәйкес дамып жатыр. Әлеуметтік желілерде де қазақ тілінде түрлі бағыттағы блогтар, новостной арналар, шығармашылық жобалар пайда болып, жастардың арасында кең таралуда. Бұл үрдіс қазақ тілінің тек ресми салада ғана емес, күнделікті тұрмыста, ойын-сауықта, білім мен ғылымда да маңызды тілге айналып келе жатқанын көрсетеді. Сонымен қатар, білім беру жүйесіндегі өзгерістер қазақ тілінің өзектілігін арттыруда үлкен рөл атқаруда. Мектептердің көпшілігі қазақ тілінде білім береді, жоғары оқу орындарында қазақ тілінде оқытылатын пәндер саны артты. Қазақ тіліндегі ғылыми әдебиеттер, оқулықтар, терминологиялық сөздіктер көбейіп келеді. Бұл тілдің ғылым тілі ретінде дамуына жол ашып отыр. Қазіргі жаңа терминдер, жаңа ұғымдар қазақ тіліне бейімделіп, ғылыми салада да емін-еркін қолданылып жүр. Бұл - тіліміздің заман талабына бейімделіп келе жатқанын көрсететін нақты көрсеткіш. Қазақ тілінің өзектілігі - тек ішкі саясатқа ғана емес, ұлттық мәдениет пен рухани құндылықтарға да байланысты. Тіл - ұлттық кодтың басты бөлігі, ұлттың жадын, тарихын, дүниетанымын сақтайтын құдірет. Қазіргі таңда қазақша әндер тындайтын, қазақша кітап оқитын,

қазақша контент өндіретін жастар көбейді. Қазақ тілінде жазатын жас ақындар, жазушылар, музыканттар, кинорежиссерлер пайда болып, ұлттық мәдениетті жаңа деңгейге көтеруде. Бұл да қазақ тілінің қоғам үшін маңыздылығы артқанын дәлелдейді. Қазақ тілінің өзектілігі тағы да бір маңызды салада айқын көрінеді - мемлекеттік қызмет пен құжат айналымы. Бұрын ресми құжаттардың көбі орыс тілінде жүргізілсе, бүгінде мемлекеттік қызметкерлердің қазақ тілінде сөйлеуі, қазақ тілінде іс жүргізуі қалыпты жағдайға айналып келеді. Бұл да тілдің өміршеңдігі мен тәжірибеде қолданылу деңгейінің артқанын көрсетеді. Қазақ тілін меңгеруге деген сұраныс өздігінен өсіп келеді. Бұрын қазақ тілін үйренуді міндет деп қабылдаса, қазір оны қажеттілік ретінде түсінетіндер көп. Ұлттың рухани жаңғыруы, ұлттық сана-сезімнің көтерілуі, тәуелсіз мемлекет ретіндегі жауапкершілік - осының бәрі қазақ тілін өз орнында құрметтеу қажеттігін көрсетеді. Қорыта айтқанда, қазақ тілінің қазіргі таңдағы өзектілігі - қоғамның дамуымен, ұлттық болмыстың сақталуымен және мемлекеттік саясаттың нәтижелерімен тікелей байланысты. Қазақ тілі - тек ата-баба мұрасы емес, ол - бүгінгі күні қажет, ертеңгі күні қажет болатын, негізі терең, болашағы берік тіл. Тілді дамыту - елді дамыту. Сондықтан қазақ тілінің өзектілігі жыл сайын артып, қоғамның барлық саласында маңызды рөл атқарып келеді. [4]

Қазіргі Қазақстан қоғамында орыс тілінің рөлі ерекше. Бұл тіл тек бұрынғы тарихи жағдайларға байланысты ғана емес, заманауи өмірде, білім мен кәсіби даму, қарым-қатынас саласында да маңызды құрал болып саналады. Орыс тілін меңгеру - бұл жаңа мүмкіндіктерге жол ашатын құрал, бірақ ешқашан қазақ тілін ұмыту немесе ұлттық құндылықтарды төмендету дегенді білдірмейді. Керісінше, екі тілді қатар білу - заманауи өмірде ой-өрісін кеңейтуге, кәсіби жетілуге және қоғамдағы тиімді қатынас құруға жол ашады. Менің ойымша, орыс тілін білу адамның білімге деген қызығушылығын, кәсіби дамуын және шығармашылық қабілетін арттырады. Көп жағдайда жаңа дағдыларды, технологияны немесе материалдарды меңгеру үшін орыс тілін білу қажет болады. Бірақ бұл тіл тек құрал ретінде қарастырылуы керек. Ең бастысы - оны ұлттық тілге қарама-қарсы қоймау, қазақ тілінің мәртебесін сақтап, екі тілді қатар дамытуға көңіл бөлу.

Сонымен қатар, орыс тілі - адамдар арасындағы қатынасты жеңілдететін, түсіністік орнататын құрал. Қазақстанда әртүрлі ұлт өкілдері тұрады, ал орыс тілі - ортақ тіл ретінде қарым-қатынасты жеңілдетеді. Ол адамдарға өз ойларын жеткізуге, бір-бірін түсінуге, ортақ мақсатқа жетуге мүмкіндік береді. Бұл тілдің қоғамдағы өзектілігін дәлелдейтін маңызды факторлардың бірі. Менің көзқарасым бойынша, орыс тілін меңгеру - қорқыныш немесе ұлттық құндылыққа қауіп емес. Керісінше, ол адамның өз өмірін жақсартуға, кәсіби дамуға, жаңа тәжірибе алуға арналған мүмкіндік. Қазақ тілін сақтау - әрбір азаматтың борышы болса, орыс тілін білу - қазіргі заман талабындағы құрал, қосымша мүмкіндік болып табылады. Екі тілді қатар меңгеру - бұл білімді, білікті және қоғамға тиімді тұлға болудың кепілі. Орыс тілінің өзектілігі - оның практикалық қажеттілігінде, адамның дамуына әсерінде және адамдар арасындағы тиімді қатынас құрудағы рөлінде жатыр. Бұл тілдің қолданылуы адамға қосымша мүмкіндіктер береді, бірақ ешқашан ұлттық тілдің құндылығына қауіп төндірмеуі керек. Қазақ тілінің мәртебесі мен орыс тілінің мүмкіндіктерін үйлестіре алу - қазіргі қоғамның басты талабы.

Қазақ қоғамында екі тілдің қатар өмір сүруі - тарихи қалыптасқан ерекше жағдай. Қазақ тілі - ұлттық болмысымыздың, мәдениетіміздің, дәстүріміздің тілі болса, орыс тілі - білім, ғылым, кәсіби даму және халықаралық қатынастың тілі. Екі тілдің үйлесімі қоғамның дамуына, жастардың білім алуына және адамдар арасындағы тиімді қарым-қатынасқа үлкен әсер етеді. Қоғамда екі тілдің бірдей қолданылуы күнделікті өмірде де көрінеді. Мысалы, қалалық ортада адамдар көбіне қазақша сөйлесе де, қызмет көрсетуде немесе ресми құжат айналымында орыс тілін пайдаланады. Бұл тілдік әртүрлілік бір-бірін толықтыра отырып, адамдарға өз ойын жеткізуге, түсіністік орнатуға мүмкіндік береді. Бір тілді білсең - ұлттық құндылықты сақтайсың, екіншісін білсең - заманауи білім мен тәжірибеге жол ашасың. Сол себепті екі тілді қатар білу қазіргі қоғам үшін қажетті құндылыққа айналды. Жастар арасындағы екі тілдің ықпалы ерекше маңызды. Әлеуметтік желілерде, ойын-сауықта, фильмдер мен музыкада қазақша және орысша контент қатар қолданылады. Бұл жастарға екі тілде де ойлап, сөйлеуге, ақпаратты еркін қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, білім беру саласында да екі тілдің үйлесімі сақталады. Мектептерде және ЖОО-ларда сабақ қазақша берілсе де, орыс тілінде қосымша әдебиеттер мен ресурстар қолданылады. Бұл жастардың ой-өрісін кеңейтіп, кәсіби және мәдени тұрғыда дамуына септігін тигізеді. Қоғамдағы екі тілдің үйлесімділігі - тек біліммен шектелмейді. Көпұлтты Қазақстанда әртүрлі ұлт өкілдері бір-бірін түсіну үшін орыс тілін ортақ тіл ретінде қолданады. Ал қазақ тілін білу - ұлттық бірлікті сақтау, мәдени мұраны сақтау, өз ұлттық болмысыңды сезіну үшін қажет. Осылайша, екі тіл бір-бірін толықтырып, қоғамдағы байланысты нығайтады. Менің ойымша, екі тілдің қатар өмір сүруі - тек практикалық қажеттілік қана емес, сонымен бірге әлеуметтік мәдениет пен рухани даму құралы болып табылады. Қазақ тілін білу - ұлттық сана мен тәуелсіздік

негізі, ал орыс тілін білу - заманауи өмірде ой-өрісін кеңейтуге, кәсіби мүмкіндіктерді арттыруға арналған құрал. Сондықтан екі тілдің үйлесімді дамуы - жеке адамның, жастардың және қоғамның дамуына тікелей әсер етеді. [5]

Тіл - кез келген қоғамның негізгі тірегі, оның мәдениеті мен рухани өмірінің айнасы. Қазақ қоғамында тіл тек қарым-қатынас құралы ғана емес, ұлттық сана мен тәуелсіздіктің, халықтың рухани байлығының, мәдени мұрасының белгісі болып саналады. Қазақ тілі арқылы ұрпақтар ата-бабасының тарихын, дәстүрін, салт-дәстүрін түсінеді, ұлттық құндылықтарды бойына сіңіреді. Сол себепті тілдің қоғамдағы рөлі - тек сөз айтып қана қоймай, елдің біртұтастығын, ұлттық бірегейлігін сақтаумен тікелей байланысты. Қазіргі заманда тілдің маңызы тек рухани деңгейде ғана емес, білім беру және кәсіби салада да көрінеді. Қазақ тілін меңгеру адамға өзінің ой-өрісін дамытып, шығармашылық қабілетін арттыруға мүмкіндік береді. Мектептер мен ЖОО-ларда қазақ тілін оқыту арқылы жас ұрпаққа өз тарихын, әдебиетін, мәдениетін білуге жағдай жасалады. Бұл тек ұлттық сана қалыптастыруға ғана емес, елдің болашағына бағытталған маңызды қадам. Сонымен қатар, орыс тілі қоғамдағы ақпараттық және кәсіби рөл атқарады. Орыс тілін білу адамға ғылым, техника, мәдениет және бизнес саласындағы жаңа мүмкіндіктерді ашады. Көптеген ғылыми мақалалар, кәсіби әдебиеттер, технологиялық жаңалықтар орыс тілінде қолжетімді болғандықтан, бұл тілді білу кәсіби даму үшін аса маңызды болып табылады. Орыс тілі арқылы адам өз білімін кеңейтіп, халықаралық байланыстарға жол ашады. Екі тілдің қатар дамуы - қоғамның үйлесімді, тұрақты және дамыған болуына мүмкіндік береді. Қазақ тілі ұлттық мәдениет пен рухани құндылықтарды сақтаса, орыс тілі білім мен кәсіби тәжірибе алу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Осы тұрғыдан алғанда, екі тіл бір-бірін толықтырады, бірін-бірі алмастырмай, әрқайсысының қоғамдағы орнын нығайтады.

Тілдердің болашағы - жастардың екі тілде еркін сөйлей білуінде жатыр. Қазіргі заманда жастар әлеуметтік желілерде, медиа мен мәдениет саласында екі тілді қатар қолданады. Бұл олардың ой-өрісін кеңейтіп, шығармашылық қабілетін дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, болашақта кәсіби салада да екі тілді меңгеру - бәсекеге қабілетті болудың маңызды факторы болады. Сондай-ақ, тілдің қоғамдағы рөлі мемлекеттік саясатпен тығыз байланысты. Тіл саясаты арқылы мемлекет халыққа өз мәдениетін, тарихын сақтауға, ұлттық бірлікті нығайтуға мүмкіндік береді. Қазақ тіліне жағдай жасау - бұл ұлттық бірегейлікті сақтау, ал орыс тілін дамыту - білім мен кәсіби тәжірибені кеңейту арқылы қоғамның заманауи талаптарына жауап беру. Тілдердің қоғамдағы рөлі - көпқырлы және өзекті. Қазақ тілі - рухани байлық, ұлттық сана мен мәдениет тірегі, ал орыс тілі - кәсіби даму мен білімге жол ашатын құрал. Екі тілдің үйлесімді дамуы - жеке адамның дамуы мен қоғамның тұрақтылығы, елдің болашағы үшін маңызды. Тіл - кез келген қоғамның негізгі тірегі, оның мәдениеті мен рухани өмірінің айнасы. Қазақ қоғамында тіл тек қарым-қатынас құралы ғана емес, ұлттық сана мен тәуелсіздіктің, халықтың рухани байлығының, мәдени мұрасының белгісі болып саналады. Қазақ тілі арқылы ұрпақтар ата-бабасының тарихын, дәстүрін, салт-дәстүрін түсінеді, ұлттық құндылықтарды бойына сіңіреді. Сол себепті тілдің қоғамдағы рөлі - тек сөз айтып қана қоймай, елдің біртұтастығын, ұлттық бірегейлігін сақтаумен тікелей байланысты. Қазіргі заманда тілдің маңызы тек рухани деңгейде ғана емес, білім беру және кәсіби салада да көрінеді. Қазақ тілін меңгеру адамға өзінің ой-өрісін дамытып, шығармашылық қабілетін арттыруға мүмкіндік береді. Мектептер мен ЖОО-ларда қазақ тілін оқыту арқылы жас ұрпаққа өз тарихын, әдебиетін, мәдениетін білуге жағдай жасалады. Бұл тек ұлттық сана қалыптастыруға ғана емес, елдің болашағына бағытталған маңызды қадам. Сонымен қатар, орыс тілі қоғамдағы ақпараттық және кәсіби рөл атқарады. Орыс тілін білу адамға ғылым, техника, мәдениет және бизнес саласындағы жаңа мүмкіндіктерді ашады. Көптеген ғылыми мақалалар, кәсіби әдебиеттер, технологиялық жаңалықтар орыс тілінде қолжетімді болғандықтан, бұл тілді білу кәсіби даму үшін аса маңызды болып табылады. Орыс тілі арқылы адам өз білімін кеңейтіп, халықаралық байланыстарға жол ашады. Екі тілдің қатар дамуы - қоғамның үйлесімді, тұрақты және дамыған болуына мүмкіндік береді. Қазақ тілі ұлттық мәдениет пен рухани құндылықтарды сақтаса, орыс тілі білім мен кәсіби тәжірибе алу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Осы тұрғыдан алғанда, екі тіл бір-бірін толықтырады, бірін-бірі алмастырмай, әрқайсысының қоғамдағы орнын нығайтады. [6]

Тілдердің болашағы - жастардың екі тілде еркін сөйлей білуінде жатыр. Қазіргі заманда жастар әлеуметтік желілерде, медиа мен мәдениет саласында екі тілді қатар қолданады. Бұл олардың ой-өрісін кеңейтіп, шығармашылық қабілетін дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, болашақта кәсіби салада да екі тілді меңгеру - бәсекеге қабілетті болудың маңызды факторы болады. Сондай-ақ, тілдің қоғамдағы рөлі мемлекеттік саясатпен тығыз байланысты. Тіл саясаты арқылы мемлекет халыққа өз мәдениетін, тарихын сақтауға, ұлттық бірлікті нығайтуға мүмкіндік береді. Қазақ тіліне жағдай жасау - бұл ұлттық

бірегейлікті сақтау, ал орыс тілін дамыту - білім мен кәсіби тәжірибені кеңейту арқылы қоғамның заманауи талаптарына жауап беру.

Тілдердің қоғамдағы ролі - көпқырлы және өзекті. Қазақ тілі - рухани байлық, ұлттық сана мен мәдениет тірегі, ал орыс тілі - кәсіби даму мен білімге жол ашатын құрал. Екі тілдің үйлесімді дамуы - жеке адамның дамуы мен қоғамның тұрақтылығы, елдің болашағы үшін маңызды. Қазіргі таңда тіл мәселесі - қоғамдағы ең өзекті тақырыптардың бірі. Қазақ тілінің қолданылуы барлық салада бірдей кең емес. Кейде күнделікті өмірде, ресми құжат айналымында, білім беру және кәсіби қызмет салаларында қазақ тілін қолдану жеткіліксіз. Мысалы, кейбір мемлекеттік мекемелерде немесе қаладағы кейбір ұйымдарда құжат айналымы көбінесе орыс тілінде жүргізіледі. Сол себепті қазақ тілінде сөйлейтін адамдар үшін бұл мәселе қиындық туғызады, өз ойын жеткізу, құжат рәсімдеу немесе қызмет көрсету процесінде қосымша кедергілерге тап болады. Сонымен қатар, орыс тілін жетік білмейтін азаматтар үшін ақпаратқа қол жеткізу, кәсіби даму немесе жұмыс орындарында тиімді қатынас орнату қиынға соғады. Көптеген кәсіби және ғылыми әдебиеттер, технологиялық жаңалықтар, халықаралық бағдарламалар негізінен орыс тілінде берілгендіктен, бұл тілді білмейтін адамдар үшін мүмкіндіктер шектеліп, білім мен тәжірибе алуына тосқауыл туады. Мұндай жағдай қоғамдағы теңсіздікті туындатады, әрі жастар мен ересектердің кәсіби даму мүмкіндіктерін тежейді. Қиындықтардың тағы бірі - қоғамда екі тілдің тең қолданылмауы. Кейбір мекемелерде құжат айналымы тек орыс тілінде болса, қазақ тілінде сөйлейтін адамдар үшін бұл қатынастың тиімділігін төмендетеді. Ал керісінше, кейбір салаларда тек қазақ тілін қолдану, орыс тілін білмейтін қызметкерлер үшін ақпаратқа қол жеткізу, кәсіби іс-әрекет пен халықаралық байланысқа қатысу мүмкіндігін шектейді. Бұл әсіресе білім беру, мемлекеттік қызмет, бизнес және медицина сияқты салаларда айқын көрінеді. Сонымен бірге, жастар мен ересектер арасында екі тілде еркін сөйлеу дағдысының жеткіліксіздігі де өзекті мәселе болып отыр. Қазіргі заманда екі тілде ойлап, ақпаратты дұрыс қабылдай білу - білім алу мен кәсіби дамудың негізгі шарттарының бірі. Егер адам тек бір тілде сөйлесе, оның ой-өрісі шектеліп, білім мен тәжірибе алу мүмкіндігі азаяды. Бұл мәселені шешу үшін тек мектептер мен ЖОО-ларда тілдерді оқыту жеткіліксіз; қосымша курстар, тіл үйрету орталықтары, шығармашылық жобалар мен әлеуметтік ортада екі тілде сөйлесу мүмкіндіктерін ұлғайту қажет. Тілдік теңсіздік қоғамдағы өзара түсіністіктің бұзылуына да әсер етеді. Мысалы, әртүрлі ұлт өкілдері бір-бірін түсінбеуі немесе ресми құжаттар мен ақпаратты дұрыс қабылдай алмауы - қоғамдағы коммуникациялық қиындықтарға әкеледі. Сол себепті, қазақ және орыс тілдерін тең дәрежеде дамыту, екі тілді қатар үйрету және қолдануға мүмкіндік беру - қазіргі заманның басты міндеттерінің бірі. Тіл мәселесіндегі қиындықтар тек жеке адамдарға қатысты емес, қоғамның жалпы дамуына да әсер етеді. Қазақ тілінің қоғамдағы жеткілікті деңгейде қолданылмауы немесе орыс тілін білмейтін адамдар үшін білім мен кәсіби дамудың шектелуі - шешімін табуы қажет ететін өзекті проблемалар. Бұл мәселелерді шешу үшін қоғамның барлық деңгейінде - отбасыда, мектепте, ЖОО-ларда, мемлекеттік мекемелерде және күнделікті өмірде - екі тілдің қатар дамуына мән беру қажет. Қоғамдағы тілдік мәселелерді шешудің басты жолы - екі тілді қатар дамыту. Бұл тек заң арқылы ғана емес, әр отбасыда, әр мектепте, әр қоғамдық ортада жүйелі түрде жүзеге асырылуы қажет. Тіл саясаты заң жүзінде болса да, оны күнделікті өмірде, нақты тәжірибеде іске асыру маңызды. Қазақ тілін дамыту тек ресми қағаз бен мектеп оқулығында ғана шектелмеуі тиіс; ол әр отбасының мәдениетте, үйде, қоғамда қолданысқа енгізуінде көрініс табуы керек. Сол сияқты, орыс тілін меңгеру жастар мен ересектердің білім алуына, кәсіби дамуына, халықаралық байланыстар орнатуына жол ашады. [7]

Мектептерде қазақ тілінің қолданылуын кеңейту - бірінші кезектегі міндет. Бұл тек сабақтарда қазақ тілінде оқытуды ғана білдірмейді; әдебиет, тарих, музыка, шығармашылық жобаларда да тілге кеңінен жол ашу қажет. Сонымен қатар, орыс тілінде қосымша оқу материалдарын, ғылыми әдебиеттер мен технологиялық ресурстарды қолдану жастардың білім деңгейін көтеруге көмектеседі. Бұл әдіс екі тілді қатар меңгеруге жағдай жасап, ой-өрісті кеңейтеді, шығармашылық қабілетті дамытады. Жастарға арналған қосымша курстар, тілдік клубтар мен шығармашылық жобалар екі тілді меңгеруге ерекше септігін тигізеді. Мысалы, қазақ және орыс тілінде жазу, сөйлеу, дебат немесе театралдық жобалар ұйымдастыру арқылы жастар екі тілде еркін сөйлеп, өз ойларын дәл жеткізуді үйренеді. Сонымен қатар, заманауи технологияларды пайдалану - онлайн курстар, видеосабақтар, әлеуметтік желі арқылы тілдік тәжірибе алу - тиімді жолдардың бірі.

Мемлекеттік қызметте және кәсіби салада екі тілде тиімді қатынас орнату үшін арнайы тренингтер мен оқу бағдарламаларын ұйымдастыру да аса маңызды. Қызметкерлердің екі тілде құжат жүргізу, клиенттермен сөйлесу және ақпаратты дұрыс жеткізу дағдысын дамыту - қоғамдағы тілдік теңдікті қамтамасыз етудің бір жолы. Мұндай шаралар қызметкерлердің кәсіби шеберлігін арттырып

қана қоймай, қоғамдағы қарым-қатынасты жеңілдетеді, түсіністікті күшейтеді. Тіл саясаты тек заңда ғана емес, күнделікті өмірде де жүзеге асуы тиіс. Әр отбасы, әр мектеп, әр жұмыс орны - бұл саясаттың негізгі жүргізушісі болуы керек. Мысалы, үйде балаларға қазақ тілінде еркін сөйлеуге жағдай жасау, орыс тілінде қосымша білім беру ресурстарын қолдану - тіл саясатын нақты іс жүзінде қолданысқа енгізудің тиімді тәсілі. Қазақ тілін дамыту - ұлттық мәдениет пен рухани болмысқа, ал орыс тілін меңгеру - заманауи өмірдегі білім мен тәжірибе алу мүмкіндігіне жол ашады. Сонымен қатар, қоғамда тілдік теңдікті сақтау үшін әрбір азаматтың өзі де жауапкершілік алуы қажет. Кез келген адам өз тілін дамытуға, қоршаған ортасына жеткілікті қолдануға тырысуы тиіс. Мектеп пен ЖОО-ларда жүргізілетін тілдік жобалар мен тренингтер - осы процестің маңызды бөлігі болып табылады. Осылайша, екі тіл бір-бірін толықтырып, қоғамдағы үйлесімділікті қамтамасыз етеді, білім мен мәдениеттің, кәсіби даму мен рухани құндылықтардың қатар дамуына жол ашады.

Тілдік мәселелерді шешудің ең тиімді жолы - жүйелі, кешенді тәсіл. Ол заңда көрсетілген міндеттерді орындаумен ғана шектелмей, күнделікті өмірде, отбасыда, мектепте, жұмыс орындарында нақты іс-қимыл арқылы жүзеге асырылуы керек. Қазақ тілін дамыту мен орыс тілін меңгеру - бір-бірін толықтыратын, қоғамды дамытатын, жастар мен ересектерге білім мен тәжірибе беретін маңызды құралдар. Қазақ және орыс тілдерінің қоғамдағы рөлі мен өзектілігін қарастырғанда, екі тілдің қатар дамуының маңызы айқын көрінеді. Қазақ тілі - ұлттық болмысымыздың, мәдениетіміздің, дәстүріміз бен рухани құндылықтарымыздың тірегі. Ол арқылы әр адам өзінің тарихын, мәдени мұрасын, ата-бабасының салт-дәстүрін түсініп, ұлттық сана мен бірегейлікті қалыптастырады. Қазақ тілінің дамуы - елдің тәуелсіздігі мен ұлттық сана үшін басты кепіл. Сонымен қатар, орыс тілі қазіргі заманауи өмірде білім алу, кәсіби даму және халықаралық қатынастарды орнату құралы болып табылады. Орыс тілін білу арқылы адам жаңа ақпаратқа, ғылыми мақалаларға, технология мен тәжірибеге қол жеткізеді, кәсіби салада өз мүмкіндіктерін кеңейтеді. Бұл тілдің қоғамдағы маңызы - білім мен кәсіби жетілуге жол ашуында.

Қоғамдағы екі тілділік - бұл тек практикалық қажеттілік қана емес, сонымен қатар мәдени және рухани құндылықтарды үйлестіретін құрал. Қазақ тілін сақтау мен дамыту ұлттық болмыс пен мәдениеттің тірегін қорғау болса, орыс тілін меңгеру - қазіргі заманның талабына сай білім мен тәжірибе алу мүмкіндігіне жол ашу. Екі тілдің үйлесімді дамуы - қоғамдағы қарым-қатынастың тиімділігін, жастардың ой-өрісін және кәсіби мүмкіндіктерін арттырудың кепілі.

Тілдік теңдік пен үйлесімділік - қоғамның тұрақтылығы мен дамуы үшін маңызды фактор. Қоғамдағы әрбір азамат өз тілін дамытып, оны күнделікті өмірде қолдануға жауапты. Сонымен бірге, мемлекеттік саясат, білім беру жүйесі, әр отбасы мен қоғамдық орта тілдерді дамытуға белсенді түрде қатысуы қажет. Осылайша, тілдік саясат тек заңдық деңгейде ғана емес, нақты іс-қимыл арқылы жүзеге асады.

Қорыта айтқанда, қазақ және орыс тілдерінің үйлесімді дамуы - жеке адамның, қоғамның және елдің дамуының басты факторы. Қазақ тілінің рухани және мәдени рөлі, орыс тілінің білімдік және кәсіби мүмкіндіктерге жол ашуы бір-бірін толықтырады. Осы екі бағыт бірдей дамыған кезде ғана қоғам толыққанды, бәсекеге қабілетті, білімді және мәдениетті болып қалыптасады. Екі тілді меңгеру - заманауи Қазақстан азаматының басты қасиеттерінің бірі. Бұл тек қарым-қатынас құралы емес, білім мен кәсіби жетілу, мәдени және рухани дамудың негізгі кепілі. Сондықтан қазақ тілін сақтау мен дамыту және орыс тілін меңгеру - қоғам мен жеке тұлғаның өркендеуінің маңызды шарты болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. О. Төлегенов "Қазіргі қазақ тіліндегі жалпы модельді және мақсат мәнді жай сөйлем типтері. Алматы; Мектеп, 2002. 178-б.
2. Ф.Ш.Оразбаева, Р.С.Рахметова «Қазақ тілін деңгейлік оқытудың ғылыми-методологиялық негіздері», Алматы, 2001
3. Ф.Ш.Оразбаева «Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі», Алматы, 2000.207-б
4. Ф.Ш.Оразбаева Ф.Ш. Тілдік коммуникация негіздері, Алматы, РБК, 1995
5. 2012 жылғы 14-желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтің ""Қазақстан-2050" Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты" атты Жолдауы
6. Бижан А. Қазіргі кездегі қазақ тілінің мәртебесі // [Электрондық ресурс]. - 2023.
7. Оспан, Н. А., Кокеева, Д. М. *Қазақстандағы тіл саясатының бағыттары, 2019 ж.*